

BYI-II – BECKOVI INVENTARI ZA MLADE - DRUGO IZDANJE ZA DJECU I ADOLESCENTE – PROVJERA VALJANOSTI INSTRUMENTA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Valentina Ružić

Naklada Slap, Centar za edukacije i istraživanja
Miramarska 105, 10 000 Zagreb
valentina@nakladaslap.com

Krunoslav Matešić

Hrvatsko katoličko sveučilište
Ilica 242, 10 000 Zagreb
krunoslav.matesic@unicath.hr

Sažetak

Simptomi depresivnosti i anksioznosti, te problemi u ponašanju i ljutnja sve su češći u populaciji i pojavljuju se u sve ranijoj dobi. Za što brže i učinkovitije prepoznavanje djece i adolescenata kojima je potreban opsežniji pregled i ispitivanje preporučuje se upotreba kratkih, jednostavnih i brzih procjena poput BYI-II inventara, koji ispituju depresivnost, anksioznost, ometajuće ponašanje, ljutnju i samopoimanje djece i adolescenata.

Psihometrijske karakteristike prvog i drugog izdanja BYI inventara ispitivane su u različitim dijelovima svijeta, a u ovom radu je cilj ispitati međudnos inventara, te njihovu konvergentnu i divergentnu valjanost u Republici Hrvatskoj. Dodatni cilj je ispitati spolne i dobne razlike u rezultatima djece od 7 do 18 godina u Hrvatskoj s obzirom na navedenih 5 dimenzija.

U istraživanju je sudjelovalo 835 učenika osnovnih i srednjih škola u dobi od 7 do 18 godina, koji su ispunjavali svih 5 BYI-II inventara i upitnik anksioznosti (STAIC ili STAI).

Faktorska analiza svih 100 čestica pet inventara potvrdila je postojanje triju faktora identificiranih kao faktor negativnog afekta, faktor ometajućeg ponašanja i faktor negativnog samopoimanja. Paralelnom primjenom upitnika anksioznosti (STAIC/STAI) provjerena je i potvrđena konvergentna valjanost BAI-Y, a potvrđena je i njegova divergentna valjanost, izuzev komorbiditeta s BDI-Y.

Dobivene su statistički značajne razlike ovisno o dobi u svih pet Beckovih inventara, pri čemu razina samopoimanja pada s porastom dobi, a rezultati na preostala četiri inventara rastu. Kao što je i očekivano, simptomi depresivnosti i anksioznosti su statistički značajno češći kod djevojčica, dok su ometajuća ponašanja češća kod dječaka.

Ključne riječi: depresivnost, anksioznost, ometajuće ponašanje, ljutnja, samopoimanje

UVOD

Simptomi depresivnosti i anksioznosti, te problemi u ponašanju i ljutnja sve su češći u populaciji i pojavljuju se u sve ranijoj dobi. Zato je američka Savezna uprava za javno zdravstvo predložila upotrebu kratkog upitnika pomoću kojeg bi bilo moguće prepoznati djecu i adolescente kojima je potreban opsežniji pregled i ispitivanje u svrhu procjene problema s mentalnim zdravljem djece i adolescenata (Beck, Beck, Jolly, Steer, 2005, 2011).

Inventari samoprocjene imaju nekoliko prednosti pred ostalim metodama (poput kliničkih intervjua, na primjer SCID-I i SCID-II; First, Spitzer, Gibbon i Williams, 2000a, b) prvenstveno zbog jednostavnosti primjene, kratkog trajanja i jednostavnosti bodovanja. U svijetu su razvijeni različiti instrumenti za procjenu doživljavanja i ponašanja djece i adolescenata, poput npr. *Inventara depresije kod djece* (CDI, Children's Depression Inventory; Kovacs, 1992), *Buss-Durkee inventara hostilnosti* (BDHI, Buss-Durkee Hostility Inventory; Buss i Durkee, 1957), *Inventara ljutnje kod djece* (CIA, Children's Inventory of Anger; Nelson i Finch, 1978). Neki instrumenti su prilagođeni i adaptirani i u Republici Hrvatskoj, npr. *Upitnik anksioznosti kao stanja i osobine ličnosti za djecu* (STAIC; Spielberger, 1973, 2000), *Minnesota multifazični inventar ličnosti za adolescente* (MMPI-A; Butcher i sur., 1992, 2002), *Lista simptoma traume kod djece* (TSCC; Briere, 1996, 2011), *Inventar za ispitivanje ličnosti – verzija za adolescente* (PAI-A; Morey, 1990, 2013) te među njima i svih pet Beckovih inventara za djecu i adolescente (BYI-II; Beck i sur., 2005, 2011).

Prvo izdanje BYI inventara, pod nazivom Beckovi inventari socijalnog i emocionalnog oštećenja mladih (Beck, Beck i Jolly, 2001) bili su namijenjeni za djecu od 7 do 14 godina, a ispitivali su depresivnost, anksioznost, ljutnju, ometajuće ponašanje i samopoimanje. Zbog potrebe proširenja mogućnosti primjene na adolescente razvijeno je drugo izdanje inventara – BYI-II namijenjeno za djecu i adolescente u dobi od 7 do 18 godina. BYI-II omogućava jednostavnu i brzu procjenu djece i adolescenata, tvrdnje u inventarima su jednostavne, a potrebna razina vještine čitanja primjerena je drugom razredu osnovne škole.

S obzirom na to da anksiozni, depresivni i ponašajni simptomi obično nastaju prije adolescencije, oni se teško međusobno razlikuju i ne kristaliziraju se u odvojene simptome sve do kasne adolescencije (Kovacs i Devlin, 1998), a zbog učestalog komorbiditeta psihijatrijskih problema kod djece i adolescenata (Angold, Costello, Erkanli, 1999; Lewinsohn, Rohde, Seeley, 1995) preferiraju se ovakvi višedimenzionalni instrumenti pred skalama koje ispituju samo jednu teškoću. Procjena izraženosti simptoma koji mogu prerasti u određene poremećaje i stvarati značajan broj problema u životu djeteta ili adolescenta važna je kako u kliničkom i ambulantom okruženju, tako i u školskom, zbog čega su BYI-II inventari posebno korisni, bilo da se koriste zasebno ili u kombinaciji za brzu trijažu i procjenu anksioznosti, depresivnosti, ljutnje, ometajućeg ponašanja i/ili samopoimanja (Beck i sur., 2001).

Psihometrijske karakteristike prvog i drugog izdanja BYI inventara ispitivane su u različitim dijelovima svijeta (npr. Bose-Deakins i Floyd, 2004; Osika, Friberg i Wahrborg, 2007; Thastrum, Ravn, Sommer i Trillingsgaard, 2009), kako na normativnim tako i na kliničkim uzorcima djece i adolescenata (Steer, Kumar, Beck i Beck, 2004; Beck i sur., 2005; Kristensen, Birkebaek, Mose, Hohwu i Thastum, 2014) i uvijek su u istraživanjima dobivani Cronbachovi alfa koeficijenti koji upućuju na visoku unutarnju konzistenciju inventara ($\alpha > 0,85$).

Što se tiče faktorske strukture, Beck i sur. (2001) proveli su faktorsku analizu svih 100 čestica inventara na 800 učenika i ekstrahirali tri faktora koji su zajedno objasnili 33% varijance. Sve čestice Inventara depresivnosti i anksioznosti, te 16 čestica iz Inventara ljutnje bilo je zasićeno prvim faktorom. Drugi faktor je uključivao 9 čestica Inventara ljutnje i 18 iz inventara Ometajućeg ponašanja, dok je treći faktor obuhvaćao čestice iz Inventara samopoimanja.

Cilj ovog rada je ispitati međuodnos pet Beckovih inventara za djecu i adolescente (pregledom interkorelacija i faktorske strukture), konvergentnu i divergentnu valjanost (usporedbom s dobro poznatim mjerama anksioznosti – STAI i STAIC) u Republici Hrvatskoj, te ispitati spolne i dobne razlike u rezultatima djece od 7 do 18 godina u Hrvatskoj s obzirom na 5 dimenzija mjerenih BYI-II inventarima.

METODA

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 835 učenika osnovnih i srednjih škola u dobi od 7 do 18 godina. Ispitana su djeca od 3. do 8. razreda osnovne škole, te učenici sva četiri razreda srednje škole. Ispitani uzorak sastavljen je na temelju popisa stanovništva Republike Hrvatske iz 2001., kako bi bila zastupljena sva područja Republike Hrvatske, proporcionalno udjelu djece u broju stanovnika. U uzorak su uključene i gimnazije i srednje strukovne škole, te djeca iz većih i manjih gradova, u skladu s podacima iz popisa stanovništva.

Uzorak je podijeljen prema spolu i na tri dobne skupine – 7 do 10, 11 do 14 i 15 do 18 godina. Broj učenika u svakoj od skupina prikazan je u Tablici 1.

Tablica 1. Raspodjela učenika prema spolu i dobi (N = 835)

Dob	Spol		Ukupno
	M	Ž	
7-10 godina	91	100	191
11-14 godina	161	178	339
15-18 godina	160	145	305
Ukupno	412	423	835

Instrumenti

BYI-II

Beckovi inventari za djecu i adolescente sastoje se od 5 inventara. Svaki se inventar sastoji od 20 tvrdnji koje opisuju određena ponašanja i doživljavanja, za koje dijete odgovara koliko se na njega odnose na ljestvici od 0 (nikada) do 3 (uvijek). *Beckov inventar depresije za djecu i adolescente* (BDI-Y) uključuje tvrdnje koje se odnose na negativne misli o samom sebi, životu i budućnosti, te na osjećaj tuge i beznađa i može biti koristan za prepoznavanje djece i adolescenata koji razmišljaju o smrti i kod kojih postoji rizik za samoubojstvo. *Beckov inventar anksioznosti za djecu i adolescente* (BAI-Y) uključuje osjećaje zabrinutosti i simptome povezane s anksioznosti, te može biti od koristi za razlikovanje djece čije su tegobe organskog podrijetla od onih čiji se simptomi vežu uz anksioznost. *Beckov inventar ljutnje za djecu i adolescente* (BANI-Y) uključuje osjećaj ljutnje, negativne misli o drugima i psihološko uzbuđenje, a *Beckov inventar ometajućeg ponašanja djece i adolescenata* (BDBI-Y) ispituje stavove i ponašanja povezana s *DSM-IV-TR* kriterijima za prkosno ponašanje i suprotstavljanje, te poremećaj ophođenja (referenca). *Beckov inventar samopoimanja djece i adolescenata* (BSCI-Y) uključuje tvrdnje o kompetencijama i pozitivnim stranama, koje mogu biti zaštitni čimbenik glede razvijanja određenih poremećaja.

Za svih 5 inventara u ovome je istraživanju dobivena zadovoljavajuća unutarnja konzistencija, kao što je vidljivo u Tablici 2.

STAI

Upitnik anksioznosti kao stanja i osobine ličnosti (Spielberger, 1973, 2000) namijenjen je za mjerenje anksioznosti kod adolescenata od prvog razreda srednje škole nadalje. Sastoji se od dvije ljestvice za samoprocjenu. S-ljestvica je mjera anksioznosti kao stanja, tj. odnosi se na prolazna emocionalna stanja različitog inten-

Tablica 2. Procjene unutarnje konzistencije Cronbachovim alpha koeficijentom za pet Beckovih inventara

Inventar	α
BSCI-Y	0,84
BAI-Y	0,89
BDI-Y	0,91
BANI-Y	0,91
BDBI-Y	0,90

ziteta obilježena subjektivnim doživljajem napetosti, nervoze, zabrinutosti i slično. O-ljestvica je mjera anksioznosti kao osobine ličnosti, tj. ispituje relativno stabilne individualne razlike u sklonosti anksioznosti.

Svaka ljestvica sadrži po 20 čestica, a primjena ukupno traje oko 20 minuta. Zadatak ispitanika je dati odgovore na skali od 4 stupnja kojima se opisuje intenzitet osjećaja (S-ljestvica) ili učestalost pojave anksioznosti (O-ljestvica).

U ovom je istraživanju STAI primijenjen na učenicima od 13 do 18 godina i dobivena je pouzdanost 0,93 za ljestvicu anksioznost kao stanje i 0,96 za ljestvicu anksioznost kao osobina, dok je između navedene dvije ljestvice dobivena korelacija od 0,76.

STAI C

Upitnik anksioznosti kao stanja i osobine ličnosti za djecu (Spielberger, 1973, 2000) namijenjen je za mjerenje anksioznosti kod djece u dobi od 9 do 12 godina. Po strukturi i načinima primjene analogan je STAI upitniku koji se koristi sa starijim ispitanicima.

U ovom je istraživanju STAIC primijenjen na učenicima od 9 do 12 godina i dobivena je pouzdanost od 0,85 za ljestvicu anksioznost kao stanje i 0,87 za ljestvicu anksioznost kao osobina, dok je između navedene dvije ljestvice dobivena korelacija od 0,42.

Postupak

Psiholozi zaposleni u osnovnim i srednjim školama uključenima u istraživanje pismenim su putem roditeljima objasnili svrhu istraživanja i od njih zatražili pismenu suglasnost za sudjelovanje učenika u istraživanju.

Ispitivanje su obavljali školski psiholozi, a ukupno je trajalo jedan školski sat. Svi učenici čiji su roditelji pristali na ispitivanje odgovarali su na čestice iz svih pet Beckovih inventara, pri čemu je redosljed primjene inventara bio jednak. Prvi primijenjeni inventar uvijek je bio Inventar samopoimanja (BSCI-Y), dok je Inventar ometajućeg ponašanja (BDBI-Y) uvijek primijenjen kao posljednji. Sva djeca su primjenjivane instrumente ispunjavala grupno, pri čemu je uvijek prvo primjenjivan BYI-II inventar, a zatim odgovarajući upitnik anksioznosti. Cjelokupan postupak ispitivanja proveden je u skladu sa *Standardima za pedagoško i psihološko testiranje* (AERA, APA, NCME, 2005).

Djeca u dobi od 9 do 13 godina ispunjavala su *Upitnik anksioznosti kao stanja i kao osobine ličnosti za djecu - STAIC* (Spielberger, 1973, 2000), dok su starija djeca ispunjavala *Upitnik anksioznosti kao stanja i kao osobine ličnosti - STAI* (Spielberger, 1973, 2000).

REZULTATI

Odnos pet BYI-II inventara i faktorska struktura

Analizirane su međusobne korelacije rezultata na pet Beckovih inventara i one su prikazane u Tablici 3. Dosljedno su najviše korelacije između BDI-Y, BAI-Y i BANI-Y.

Na svih 100 čestica BYI-II provedena je eksploratorna faktorska analiza glavnih komponentata na česticama svih pet inventara. Ekstrahirana su tri glavna faktora. Kod djece u dobi od 7 do 14 godina, prvi faktor objašnjava 20,8% varijance. Čestice koje su na tom faktoru imale zasićenje iznad 0,30, bile su sve čestice BANI-Y i BDI-Y, te po 19 čestica iz BAI-Y i BDBI-Y. Postojanje jednog glavnog faktora negativnog afekta podupire i nerotirana faktorska analiza učinjena na rezultatima adolescentskog uzorka u svim inventarima. Ta je analiza dala prvi faktor koji objašnjava 20,0% varijance, a zasićenje veće od 0,30 na tom faktoru imale su sve čestice BDI-Y po 19 čestica BANI-Y i BAI-Y, te 14 čestica BDBI-Y.

Drugi dobiveni faktor objašnjava 6,5% varijance u dječjem i 9,0% varijance u uzorku adolescenata. Zasićenje veće od 0,30 na ovom faktoru ima 15 od 20 čestica BDBI-Y kod djece, te 18 čestica kod adolescenata.

Korelacije između rezultata u BSCI-Y i ostalih inventara bile su negativne i većinom umjereno visoke i značajne. Petnaest od 20 čestica BSCI-Y u uzorku djece dobi 7 do 14 godina imalo je opterećenje trećim faktorom veće od 0,30. Taj faktor objašnjava 4,7% ukupne varijance u uzorku djece od 7 do 14 godina, te 4,4% varijance u uzorku adolescenata. Kod adolescenata opterećenje veće od 0,30 na trećem faktoru ima 19 čestica od njih 20.

Valjanost na temelju usporedbe s drugim mjerama

U svrhu provjere konvergentne valjanosti BYI-II ispitane su korelacije pet inventara sa Spielbergerovim upitnicima anksioznosti i rezultati su prikazani u Tablici 4.

Tablica 3. Pearsonovi koeficijenti korelacije između pet Beckovih inventara

	BSCI-Y	BAI-Y	BDI-Y	BANI-Y	BDBI-Y
BSCI-Y	1,000				
BAI-Y	-0,203**	1,000			
BDI-Y	-0,425**	0,707**	1,000		
BANI-Y	-0,302**	0,593**	0,725**	1,000	
BDBI-Y	-0,290**	0,254**	0,410**	0,625**	1,000

Tablica 4. Korelacije rezultata na pet Beckovih inventara i na Upitnicima anksioznosti kao stanja i osobine ličnosti (STAI i STAIC)

	BSCI-Y	BAI-Y	BDI-Y	BANI-Y	BDBI-Y
STAIC_stanje	-0,31**	0,29**	0,43**	0,36**	0,39**
STAIC_osobina	-0,28**	0,64**	0,72**	0,59**	0,38**
STAI_stanje	-0,44**	0,65**	0,63**	0,46**	0,14**
STAI_osobina	-0,58**	0,74**	0,81**	0,56**	0,18**

O konvergentnoj valjanosti BAI-Y govore značajne i visoke korelacije između rezultata na tom inventaru i rezultata na S-ljestvici ($r=0,65$, $p<0,01$) i O-ljestvici ($r=0,74$; $p<0,01$) iz STAI. Korelacije između rezultata na BAI-Y i STAIC također su značajne, ali nešto niže: ($r=0,29$; $p<0,01$ za anksioznost kao stanje i $r=0,64$; $p<0,01$ za anksioznost kao osobinu ličnosti). BAI-Y ima višu korelaciju s anksioznosti kao osobinom ličnosti, što je vjerojatno rezultat formulacije upute samog inventara u kojoj se sugerira ispitaniku da označi odgovore koji ga najbolje opisuju, osobito u posljednja dva tjedna. Takva formulacija upućuje na anksioznost kao osobinu, a ne kao prolazno stanje u kojem se ispitanik trenutno nalazi.

Značajne korelacije između ostalih BYI-II inventara i STAI/STAIC upućuju na preklapanje simptoma koje inventari obuhvaćaju, a posebnu pažnju treba posvetiti višim korelacijama s BDI-Y, što upućuje na visok komorbiditet ove dvije vrste simptoma (simptoma anksioznosti i simptoma depresivnosti).

Normativni podaci dobiveni u Republici Hrvatskoj

Kako bi se analizirale spolne i dobne razlike u mjerenim karakteristikama djece i adolescenata u Republici Hrvatskoj, izračunati su osnovni deskriptivni pokazatelji svih skupina djece i prikazani u Tablici 5.

Složene analize varijance provedene su na rezultatima svakog inventara s obzirom na dob i spol sudionika. Rezultati na Beckovu inventaru samopoimanja (BSCI-Y) pokazuju postojanje statistički značajne razlike prema dobi [$F(2, 834) = 20,14$; $p < 0,01$] pri čemu *post-hoc* analiza pokazuje da se najmlađa dobna skupina (7-10 g.) statistički značajno razlikuje od preostale dvije skupine. Nisu dobivene razlike prema spolu u rezultatima na BSCI-Y [$F(1, 834) = 0,001$; $p > 0,05$], kao ni interakcija među skupinama podijeljenim prema spolu i dobi [$F(2, 834) = 0,94$; $p > 0,05$].

Rezultati na Beckovu inventaru anksioznosti (BAI-Y) pokazuju postojanje statistički značajne razlike i prema dobi [$F(2, 834) = 3,53$; $p < 0,05$] i prema spolu [$F(1, 834) = 22,89$; $p < 0,01$]. Interakcija dobi i spola je također statistički značajna [$F(2, 834) = 4,03$; $p < 0,02$], pri čemu je vidljivo da anksioznost djevojčica raste s porastom dobi, dok rezultati na anksioznosti s porastom dobi u dječaka ostaju na približno jednakoj razini.

Tablica 5. Aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata na pet Beckovih inventara za djecu i adolescente

	Dob	Spol			
		M		Ž	
		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
BSCI-Y	7 - 10 godina	43,80	7,55	43,87	8,13
	11 - 14 godina	39,34	7,56	40,18	8,14
	15 - 18 godina	40,46	7,27	39,62	6,82
BAI-Y	7 - 10 godina	15,90	10,86	16,34	8,73
	11 - 14 godina	15,86	9,03	18,98	9,12
	15 - 18 godina	15,60	7,73	20,93	9,09
BDI-Y	7 - 10 godina	7,69	8,49	8,54	7,64
	11 - 14 godina	9,28	6,75	11,55	7,98
	15 - 18 godina	9,96	7,64	13,85	8,24
BANI-Y	7 - 10 godina	10,27	9,97	10,28	8,66
	11 - 14 godina	12,54	8,07	13,42	8,35
	15 - 18 godina	14,55	7,91	16,68	6,92
BDBI-Y	7 - 10 godina	5,02	5,84	3,25	3,53
	11 - 14 godina	9,58	7,87	6,79	5,89
	15 - 18 godina	11,86	8,95	8,75	5,31

Vrlo sličan trend zamjećuje se i kod rezultata na Beckovu inventaru depresivnosti (BDI-Y), na kojem su dobivene značajne razlike i prema dobi [$F(2, 834) = 14,79; p < 0,01$] i prema spolu [$F(1, 834) = 18,33; p < 0,01$]. Rezultati pokazuju porast depresivnih simptoma s porastom dobi, za oba spola, pri čemu je taj porast značajno veći kod djevojčica. Interakcija dobi i spola na BDI-Y nije bila statistički značajna [$F(2, 834) = 2,07; p > 0,05$].

Rezultati na Beckovu inventaru ljutnje (BANI-Y) pokazuju da nema statistički značajne razlike u simptomima ljutnje ovisno o spolu [$F(1, 834) = 3,03; p > 0,05$]. S porastom dobi djece statistički značajno raste i broj simptoma ljutnje, kod oba spola [$F(2, 834) = 25,43; p < 0,01$], što je u skladu sa znanjima o periodu adolescencije kao burnom i buntovnom. Interakcija dobi i spola na BANI-Y nije bila statistički značajna [$F(1, 834) = 0,96; p > 0,05$].

Rezultati na Beckovu inventaru ometajućeg ponašanja (BDBI-Y) pokazali su postojanje statistički značajne razlike i prema spolu [$F(1, 834) = 28,22; p < 0,01$] i prema dobi [$F(2, 834) = 50,92; p < 0,01$]. Interakcija spola i dobi nije se pokazala

statistički značajnom [$F(2, 834) = 0,73; p > 0,05$]. U sve tri dobne skupine dječaci su pokazivali značajno više simptoma ometajućih ponašanja.

RASPRAVA

Tijekom posljednjih nekoliko desetljeća istraživanja su pokazala da neke mjere samoiskaza (npr. *Inventar depresije kod djece* i *Upitnik anksioznosti kao stanja i osobine ličnosti za djecu*) pomoću istog sadržaja pouzdano i valjano mjere ista područja simptoma i za djecu i za adolescente. S obzirom na to da je BYI-II jedan od najčešće korištenih za ispitivanje djece i adolescenata u Hrvatskoj, poznavanje njegovih karakteristika, uključujući pouzdanost i valjanost, važno je za pravilno korištenje i interpretaciju. Rezultati izneseni u okviru ovog rada potvrđuju opravdanost ovakvog korištenja BYI-II inventara. Analiza povezanosti inventara pokazuje da su dosljedno najviše korelacije između BDI-Y, BAI-Y i BANI-Y, što je u skladu s pretpostavkom da se simptomi navedeni u pojedinim inventarima međusobno preklapaju, Činjenica je da je i u kliničkoj praksi vrlo teško razdvojiti npr. simptome anksioznosti i depresivnosti i u djece i u odraslih.

Faktorska analiza čestica svih pet inventara potvrdila je postojanje triju faktora navedenih u priručniku za BYI-II, identificiranih kao faktor negativnog afekta, faktor ometajućeg ponašanja i faktor negativnog samopoimanja (Beck i sur., 2005). Ti se faktori nalaze u temeljima BYI-II i sustavno se dobivaju u analizama u različitim dijelovima svijeta, što pokazuje da su BYI-II pogodni za korištenje u Republici Hrvatskoj, tj. da se njihova faktorska struktura zadržava neovisno o kulturološkim utjecajima.

Na divergentnu valjanost BYI-II upućuju niže korelacije BANI-Y, BDBI-Y i BSCI-Y s rezultatima na STAI i STAIC. Međutim, dobivena je visoka povezanost BDI-Y i rezultata na STAI i STAIC. Taj rezultat nije iznenađujući jer klinička iskustva pokazuju visoki komorbiditet simptoma anksioznosti i depresije kod adolescenata, pa nisu neuobičajene teškoće s razlikovanjem tih poremećaja, a već je ranije spomenuto da ni u djece ni u odraslih nije moguće savršeno razdvojiti simptome ova dva poremećaja. Dobro je poznato da npr. negativni afekt karakterizira oba poremećaja (što se vidi i iz provedenih faktorskih analiza) i teško je povući jasnu granicu između njih. Najčešći simptomi anksioznosti i depresivnosti utvrđeni u većem broju istraživanja jesu: pretjerana zabrinutost, somatske pritužbe, osamljenost, sumnjičavost (Vulić-Prtorić i Macuka, 2004). Na razini poremećaja pokazalo se da među depresivnom djecom 70% ih ima značajne simptome anksioznosti, a 30-75% ima i neki anksiozni poremećaj (Vulić-Prtorić, 2007). Osim toga, kod djece i adolescenata različita ometajuća ponašanja mogu se pojaviti i uz anksiozne i uz depresivne poremećaje. Drugim riječima, naoko eksternalizirani simptom može biti izraz internaliziranog poremećaja.

Analiza značajnosti razlika u rezultatima na pojedinom inventaru BYI-II pokazuje razlike između tri dobne skupine u svim inventarima i time opravdava korištenje zasebnih normativnih podataka, ovisno o dobi sudionika. Rezultati upućuju na višu razinu samopoimanja kod mlađe djece, u dobi od 7 do 10 godina, u odnosu

na stariju. Jedna od komponenti samopoimanja odnosi se na vrednovanje samog sebe ili mišljenje o samom sebi. Dobiveni rezultati u skladu su s dosadašnjim istraživanjima iznesenim u Vulić-Prtorić (2007), gdje se navodi da se samopoštovanje mijenja u funkciji razvoja djeteta: dok predškolska djeca imaju relativno visoko samopoštovanje, u dobi od oko 12 godina zamjećuje se nagli pad, koji se obično povezuje s promjenama koje donosi pubertet.

Također su očekivane spolne razlike u procjenama simptoma anksioznosti i depresivnosti, pri čemu simptomi i anksioznosti i depresivnosti kod djevojčica postaju učestaliji s porastom dobi, dok se rezultati na anksioznosti u dječaka ne mijenjaju značajnije s porastom dobi, a količina depresivnih simptoma raste s porastom dobi. Ovi su rezultati u skladu s onime što navodi Wenar (2003) o promjenama u učestalosti depresivnih simptoma tijekom razvoja. Depresivni poremećaji veoma su rijetki u predškolskoj dobi, te nešto češći u školskoj dobi, no bez spolnih razlika u incidenciji. Tijekom adolescencije postoji izrazito povećanje učestalosti, koje je za djevojčice dvostruko brže od onoga za dječake; u dobi od 16 godina djevojčice imaju dvaput veću vjerojatnost razvoja depresivne simptomatologije od dječaka (Wenar, 2003). Porast u broju različitih simptoma, između ostalih i depresivnosti, u razdoblju adolescencije povezuje se s burnim promjenama koje su specifične za sva područja funkcioniranja (emocionalno, tjelesno, bihevioralno, kognitivno i socijalno) (Vulić-Prtorić, 2007).

S porastom dobi djece statistički značajno raste i broj simptoma ljutnje, kod oba spola, što je u skladu sa znanjima o periodu adolescencije kao burnom, nestabilnom i buntovnom, tijekom kojeg se pojavljuje ljutnja ponajprije na autoritete, ali je moguće i okretanje ljutnje prema sebi. Interakcija dobi i spola na BANI-Y inventaru nije bila statistički značajna. Sukladno očekivanom, u sve tri dobne skupine dječaci su pokazivali značajno više simptoma ometajućih ponašanja, što je i očekivano s obzirom na više nego dvostruko veću učestalost poremećaja ophođenja u dječaka u odnosu na djevojčice (American Psychiatric Association, 2000).

ZAKLJUČAK

Provedena faktorska analiza podupire postojanje tri faktora navedena u priručniku za BYI-II, koji su identificirani kao faktor negativnog afekta, faktor ometajućeg ponašanja i faktor negativnog samopoimanja. Paralelnom primjenom Upitnika anksioznosti kao stanja i kao osobine ličnosti (STAI) i Upitnika anksioznosti kao stanja i kao osobine ličnosti za djecu (STAIC) provjerena je i potvrđena konvergentna valjanost BAI-Y. Potvrđena je i divergentna valjanost BAI-Y, izuzev komorbiditeta s BDI-Y.

Analiziran je porast simptoma depresivnosti, anksioznosti, ljutnje i ometajućeg ponašanja, te razina samopoimanja kod učenika osnovnih i srednjih škola, u dobi od 7 do 18 godina. Dobivene su statistički značajne razlike ovisno o dobi u svih

pet Beckovih inventara, pri čemu razina samopojmanja pada s porastom dobi. Rezultati na preostala četiri inventara s porastom dobi rastu, što upućuje na povećanje simptoma depresivnosti, anksioznosti, ljutnje i ometajućeg ponašanja s porastom dobi djece. Ovi su rezultati u skladu s očekivanjima, ako se uzme u obzir da je adolescencija buran period života koji sa sobom nosi različite probleme. Simptomi depresivnosti i anksioznosti su statistički značajno češći kod djevojčica, dok su ometajuća ponašanja češća kod dječaka. Ovi su rezultati u skladu s očekivanjima da su djevojčice anksioznije i depresivnije, dok su dječaci skloniji agresiji i ometajućim ponašanjima.

LITERATURA

- AERA, APA i NCME (2005). *Standardi za pedagoško i psihološko testiranje*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Američka psihijatrijska udruga (1996). *Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje, četvrto izdanje (DSM-IV)*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Angold, A., Costello, E.J., Erkanli, A. (1999). Comorbidity. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 40, 57-87.
- Beck, J. S., Beck, A. T., Jolly, J. (2001). *Manual for the Beck Youth Inventories of Emotional and Social Impairment*. San Antonio, TX: The Psychological Corporation.
- Beck, J. S., Beck, A. T., Jolly J. B. i Steer, R. A. (2005). *Beck Youth Inventories – second edition for children and adolescents manual*. San Antonio, TX: PsychCorp.
- Beck, J. S., Beck, A. T., Jolly J. B. i Steer, R. A. (2011). *Beckov inventar za djecu i adolescente. Priručnik*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Bose-Deakins, J.E., Floyd, R.G. (2004). A review of the Beck Youth Inventories of Emotional and Social Impairment. *Journal of School Psychology*, 42, 333-340.
- Briere, J. (1996). *Trauma symptom checklist for children (TSCC) professional manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, Inc.
- Briere, J. (2011). *Ljestvica simptoma traume kod djece (TSCC)*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Buss, A., Durkee, A. (1957). An inventory for assessing different kinds of hostility. *Journal of Consulting Psychology*, 21, 343-349.
- Butcher, J.N., Williams, C.L., Graham, J.R., Archer, R.P., Tellegen, A., Ben-Porath, Y.S., Kaemmer, B. (1992). *Manual for administration, scoring, and interpretation: Minnesota multiphasic personality inventory – adolescent*. Minneapolis; MN: University of Minnesota Press.
- Butcher, J.N., Williams, C.L., Graham, J.R., Archer, R.P., Tellegen, A., Ben-Porath, Y.S., Kaemmer, B. (200). *Priručnik za Minnesota multifazični inventar ličnosti za adolescente*. Minneapolis; MN: University of Minnesota Press.
- First, M.B., Spitzer, R.L., Gibbon, M., Williams, J.B.W. (2000a). *Strukturirani klinički intervju za poremećaje s osi I iz DSM-IV*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- First, M.B., Spitzer, R.L., Gibbon, M., Williams, J.B.W. (2000b). *Strukturirani klinički intervju za poremećaje s osi II iz DSM-IV*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

- Fombonne, E. (1998). Increased rates of psychosocial disorders in youth. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 248, 14-21.
- Hawton, K., Rodham, K., Evans, E., Weatherall, R. (2000). Deliberate self harm in adolescents: self report survey in school in England. *British Medical Journal*, 325, 1207-1211.
- Kelleher, K.J., McInerney, T.K., Gardner, W.P., Williams, P., Childs, G.E., Wasserman, R.C. (2000). Increasing identification of psychosocial problems: 1979-1996. *Pediatrics*, 105, 1313-1321.
- Kovacs, M., Devlin, B. (1998). Internalizing disorders in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 39, 47-63.
- Kovacs, M. (1992). *Children's Depression Inventory*. North Tonawanda, NY: Multi-Health Systems.
- Kristensen, L.J., Birkebaek, N.H., Mose, A.H., Hohwu, I., Thastum, M. (2014). Symptoms of Emotional, Behavioral, and Social Difficulties in the Danish Population of children and Adolescents with Type 1 Diabetes – Results of a National Survey.
- Lewinsohn, P.M., Rohde, P., Seeley, J.R. (1995). Adolescent psychopathology: III. The clinical consequences of comorbidity. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 34, 510-519.
- Morey, L. C. (1990). *Personality Assessment Inventory – Adolescent*. Professional manual. Lutz, FL: Psychological Assessment Resources.
- Morey, L. C. (2013). *Inventar za ispitivanje ličnosti – verzija za adolescente – Priručnik – PAI-A*. Jastrebarsko: Naklada Slap
- Nelson, W., Finch, A., (1978). *The children's inventory of anger*. Unpublished manuscript, Xavier University.
- Osika, W., Fiberg, P., Wahrborg, P. (2007). A New Short Self-Rating Questionnaire to Assess Stress in Children. *International Journal of Behavioral Medicine*, 14 (2), 108-117.
- Spielberger, C. (1973). *Preliminary manual for the state-trait anxiety inventory for children (How I feel questionnaire)*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologist Press.
- Spielberger, C. D. (2000). *Priručnik za Upitnik anksioznosti kao stanja i osobine ličnosti – STAI*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Spielberger, C. (1988). *State-trait anger expression inventory: Professional manual*. Odesa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Spielberger, C. (2001). *Upitnik ljutnje kao stanja i osobine ličnosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Spielberger, C. D. (2000). *Priručnik za Upitnik anksioznosti kao stanja i osobine ličnosti za djecu – STAIC*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Steer, R.A., Kumar, G., Beck, A.T., Beck, J.S. (2004). Dimensionality of the Beck Youth Inventories With Child Psychiatric Outpatients. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 27(2), 123-131.
- Thastum, M., Ravn, K., Sommer, S., Trillingsgaard, A. (2009). Reliability, validity and normative data for the Danish Beck Youth Inventories. *Scandinavian Journal of Psychology*, 50, 47-54.
- Vulić-Prtorić, A. (2007). *Depresivnost u djece i adolescenata*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Vulić-Prtorić, A., Macuka, I. (2004). Anksioznost i depresivnost: fenomenologija komorbidnosti. *Suvremena psihologija*, 7 (1), 45-64.

Wenar, C. (2003). *Razvojna psihopatologija i psihijatrija od dojenačke dobi do adolescencije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

BYI-II –BECK YOUTH INVENTORIES FOR CHILDREN AND ADOLESCENTS, 2ND EDITION - EXAMINATION OF THE VALIDITY OF THE INSTRUMENT IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Summary

Symptoms of depression and anxiety, behavioral problems and anger have become increasingly common in the population and appear at an earlier age. For faster and more efficient identification of children and adolescents who need a more extensive evaluation, a short, simple and quick assessment such as the BYI-II inventory is recommended for the evaluation of depression, anxiety, disruptive behavior, anger and self-concept of children and adolescents.

Psychometric characteristics of the first and second edition of the BYI inventory were evaluated in different parts of the world, and the aim of this paper is to examine the interrelationship between five inventories and their convergent and divergent validity in Croatia. An additional objective was to examine gender and age differences in the results of children aged 7 to 18 years in Croatia with regard to those 5 dimensions of the BYI-II.

The study included 835 students of primary and secondary schools between the ages of 7 and 18 who completed on all five BYI-II inventories and an anxiety inventory (STAIC or STAI).

Factor analysis of all 100 items of five inventories has confirmed the existence of three factors identified as the factor of negative affect, behavior and disruptive factor and factor of negative self-concept. The parallel application of anxiety questionnaires (STAIC/STAI) confirmed the convergent validity of BAI-Y, and its divergent validity, except for comorbidity with BDI-Y.

Significant differences based on age were found in all five Beck inventories, with levels of self-concept increasing with age and the results of the remaining four inventory decreasing. As expected, the symptoms of depression and anxiety were significantly more common in girls, while disruptive behavior was more common in boys.

Key words: depression, anxiety, disruptive behavior, anger, self-concept